

GRØNLANDSSÆLEN

Af *Alwin Pedersen*

Foruden de sælarter, der har fast ophold i de grønlandske farvande, som ringsælen, remmesælen og den spættede sæl, findes der to arter, grønlandssælen og klapmydsen, for hvem drivisen er det faste holdepunkt i tilværelsen og stedet, hvor de føder deres unger. Udenfor yngletiden derimod tiltrækkes de i synlig grad af de fiskerige grønlandske farvande. Navnlig grønlandssælen er en utrættelig vandrer, for hvem selv store afstande ingen rolle spiller; den anses da også for den mest fremragende svømmer blandt sælerne.

Grønlandssælen eller sortsiden (*Phoca groenlandica*) er en mellemstor sæl. En fuldvoksen han har efter mine målinger i Østgrønland en længde af 185 cm; efter andre målinger skal den kunne blive 2,20 m lang. En konstant størrelsesforskel mellem de to køn synes der ikke at bestå. Mest typisk for denne sæl er den elegante, slanke skikkelse og det langstrakte hoved, der har en vis lighed med et hundehoved. Det sidstnævnte kan grønlandssælen altid kendes på med sikkerhed, da alle andre grønlandske sæler har et mere rundagtigt hoved som følge af den kortere snude.

Også hvad farven angår har grønlandssælen som fuldvoksen et meget karakteristisk ydre, der adskiller den fra alle andre sæler. Grundfarven er gullighvid med en stor sort plet på hver side af kroppen, strækkende sig fra skulderen til halen. På den forreste del af ryggen støder de to pletter sammen, så der opstår en sammenhængende tegning, der med lidt god vilje kan kaldes en sadel. Endvidere har hovedet samme sorte farve, som pletterne. Det er dog først som fuldvoksen, at både hannen og hunnen får dette let kendelige ydre. I alle yngre årgange er begge kønnene brunt plettede på lysegrå bund. I almindelighed tiltager pletternes antal jo mere sælen nærmer sig det fuldvoksne stadium. I det fjerde leveår bliver de sorte eller brunsorte pletter på siden af kroppen synlige, men først i det femte år er sælen fuldt udfarvet. Den sorte tegning findes dog allerede fra fosterstadiet som pigmentering i huden, liggende skjult under hårlaget under hele opvæksten, og bliver altså først synlig, når det fuldvoksne stadium er nået.

Desuden findes der en meget mørk varietet, hos hvilken pletterne står så tæt på hele kroppen, at det pågældende dyr kan synes helt sort. Denne melanistiske afvigelse

er, såvidt mig bekendt, hidtil kun fundet i Newfoundland-stammen, det skal kun være hanner, og de skal tidligere have været almindeligt forekommende i Vestgrønland.

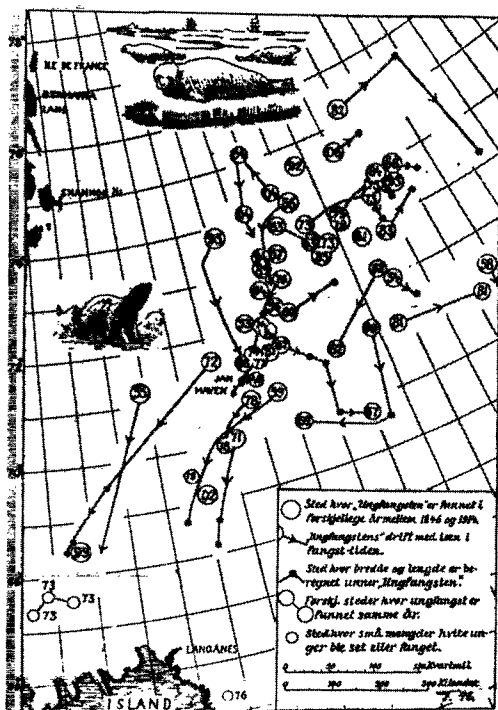
Grønlandssælen er en lige så fremragende dykker som svømmer. Gentagne gange har den fanget sig på kroge i en dybde af 100–200 meter, i et tilfælde endog af 280 meter. Som regel optræder den i mindre flokke af op til 10 dyr, lejlighedsvis i større og meget store flokke. I disse hersker der en påfaldende orden og disciplin; alle bevægelser, de foretager sig, som at dykke, springe eller svømme med hovedet over vandet, sker nøjagtigt samtidig, selv om de svømmer i en bred front, hvor individerne på den ene fløj ikke kan se hvad der foregår på den anden side. I parringstiden opfører hannerne en art rytmisk dans, idet de, stående lodret i vandet, hopper op og ned. Derved skyder de hver gang så højt op, at hele overkroppen bliver synlig over vandet, så slår de nogle koldbøtter, svømmer i kreds på ryggen eller på siden, dykker og gøer. Stemmen er et dybt langtrukket „ho“, der lyder som et dybt kraftigt brøl. I nærheden kan man høre en kælen knurren og brummen, som fra en kat.

At denne sælart ikke hele året findes ved Grønlands kyster skyldes den omstændighed, at den føder sine unger på drivisen langt ude i ishavet både vest og øst for Grønland. For Grønlands vedkommende kan der således skelnes mellem en vestlig og en østlig stamme. Den førstnævntes yngleplads ligger i drivisen nordøst for Newfoundland, den sidstnævntes som regel nord og nordøst for Jan Mayen. Der findes

endnu en yngleplads, som ligger endnu østligere, i indgangen til Hvidehavet, men om også disse sæler strejfer til Grønland udenfor yngletiden er uvist.

Allerede i december begynder grønlandssælerne at forlade det sydlige Grønland, hvor de indtil da hovedsageligt har opholdt sig. Hovedtrækket går mod vest. I januar er der kun få tilbage, og i slutningen af februar og begyndelsen af marts er de helt forsvundet. Vandringen foregår langs iskanten mod vest og følger denne videre mod syd langs den amerikanske kyst indtil bestemmelsesstedet. Også de sæler, der opholder sig ved den sydlige del af Grønlands østkyst trækker denne vej. Den østlige stammes

Beliggenheden af grønlandssælens yngleplads ved Jan Mayen i en årrække. Efter Fridtjof Nansen.

En fuldvoksen grønlandssæl.

vandring bort fra Grønland om foråret mærkes ikke hvert år, hvilket skyldes de ret varierende isforhold ud for denne del af Grønland og den omstændighed, at grønlandssælen foretrækker opholdet ved isranden og undgår både den faste is og altfor tætliggende drivis. Oppe ved Scoresbysund kan der i det åbne vand ud for fjordmundingen i den sidste halvdel af februar mærkes en svag tilvandring af grønlandssæler, der rimeligvis kommer sydfra på vejen til ynglepladsen ved Jan Mayen. Disse sæler er udelukkende gamle hanner, der overalt kommer sidst til ynglepladsen.

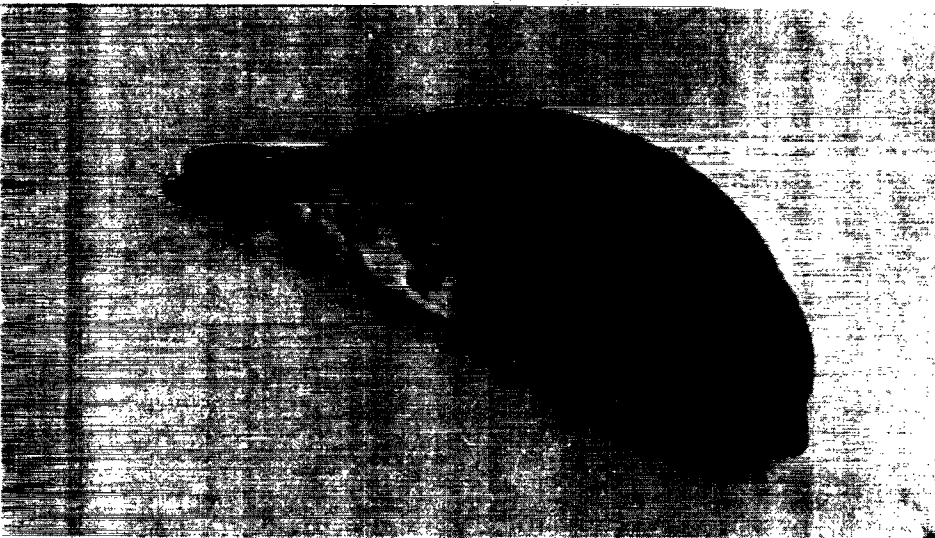
I tidspunktet for ungerne's fødsel synes der at være en ret konstant forskel mellem stammerne. Den vestlige stamme føder ungerne fra omkring midten af marts, midterstammen ca. 14 dage senere og den yderste østlige stamme fra midten af februar. Af denne grund skulle en blanding af stammerne i større udstrækning være usandsynlig.

Ungerne fødes i en langhåret, silkeblød gullighvid dragt, der senere, antagelig under solens indvirkning bliver mere renhvid. Ved fødslen er ungerne ca. 90 cm lang. Disse, i deres smukke ydre overordentlig tiltalende skabninger, ligger frit fremme på isen. I tolv til fjorten dage lever de udelukkende af modermælken, der er så næringsrig, at de i denne tid bliver ovenud fede. Deres ophold på isen varer imidlertid endnu 8–10 dage, inden de har skiftet den langhårede embryonaldragt og kan begive sig ud i vandet. De er nu helt overladt til dem selv. Velnærede som de er, synes de at overstå den lange faste med lethed. Derefter må de selv finde føden, der i den første tid består af krebsdyr, vingesnegle og unge blæksprutter.

Det ligger nær at antage, at ungerens sikkerhed under deres langvarige hjælpeløse tilstand på isen må være bestemmende for ynglepladsernes beliggenhed. Ungernes eneste fjende blandt dyrene er isbjørnen, der tillige er en meget alvorlig fjende, fordi den i tilfælde af overflod dræber langt mere end den kan æde. Den leger med ungerne, som katten leger med musen, kaster dem højt i vejret eller ruller dem som en bold over isen. Nu og da tager den sig en bid og efterlader ungen halvdød for at begynde legen med en ny. Det viser sig da også, at ynglepladserne ligger så langt udenfor isbjørnens vandringsveje, at normalt kun enkelte bjørne tilfældigt finder dem i rette tid. Dertil kommer, som ikke mindre vigtigt, at ynglepladsen findes på et sted, hvor den ikke kan komme i nævneværdig drift og komme i nærheden af land eller ud i åbent vand.

Selv om ungerne forholdsvis tidligt må klare sig selv, forlades de dog ikke helt af de gamle sæler. Disse bliver på ynglepladserne endnu en rum tid. Efter diegivningens ophør følger parringen, og umiddelbart derefter ses de gamle sæler og imellem dem også de yngre ikke forplantningsdygtige, der er fulgt med dem til ynglepladsen, ligge i store skarer på isen for at gennemgå det årlige hårskifte. Imedens har ungerne vokset sig stærke og derpå begiver hele flokken sig på vandring.

I begyndelsen af maj viser de første grønlandssæler sig igen ved den sydlige del af Grønlands vestkyst. Optrædende flokkevis og tiltagende stærkt i antal i den følgende tid, breder de sig mere og mere nordpå, helt op til Smith-sundet og indtil randen af

Ung grønlandssæl efter at have skiftet den langhårede hvide embryonaldragt.

Nyfødte grønlandssæler i deres eftertragtede hvide dragt.

den faste is. Ved Østkysten optræder de ligeledes flokkevis ud for den sydlige halvdel, dog normalt ikke nordligere end Scoresbysund.

Temmelig afmagrede efter yngletidens og hårfældningens lange fastetid strejfer de nu uafladeligt omkring, altid i flokke, sommetider nær ved kysten og ind i fjordene, til andre tider så langt ude, at de synes helt forsvundne, stadig følgende efter fiskene, der er deres vigtigste føde. Navnlig lodde- (angmagssæt) stimernes vandringer har stor indflydelse på grønlandssælens forekomst ved den sydlige del af Grønlands vest- og østkyst, medens det længere nord på er polartorsken. Det er dog ikke isen og føden alene, der er bestemmende for grønlandssælens forekomst, også dens eneste og meget frygtede fjende i vandet, spækhuggeren, må tilskrives en ikke ringe andel i de pludselige forandringer i dens forekomst. Det synes, at grønlandssælen ved sin stærkt omflakkende tilværelse er mere udsat for efterstræbelser af denne frygtede rovhval end andre sæler.

Grønlandssælen er imidlertid den af sælfangerne mest eftertragtede af alle sælerne. Hvert forår stævner der en hel flåde af fangstbåde mod dens ynglepladser i drivisen, og de nyfødte unger, der i handelssproget kaldes „white coat“ dræbes i titusindvis, foruden et lige så stort antal gamle sæler. Endnu i 1959 blev der ved Newfoundland taget 217.000 grønlandssæler og 31.000 ved Jan Mayen. I betragtning af, at dette har stået på år for år siden århundredskiftet, ligger det nær at spørge, hvor stor en bestand af denne sæl der endnu kan regnes med. Til dette formål blev der for

nogle år siden foretaget en optælling fra luften ved hjælp af en fotografisk metode. Herom skriver Per Høst, der selv deltog i optællingen, følgende:

„Fra mastetønden på en fangstbåd kan sælflokkene tage sig imponerende ud. Man kan se isen dækket af sæler, så langt det er muligt at skelne tingene i kikerten, men det var ikke muligt at afgøre, om man havde hundredtusinder eller millioner for sig. Ethvert forsøg på at anslå sælbestandens størrelse ud fra sådanne observationer bliver ikke andet end gætteri. Fra fly kunne vi nøjagtigt udmåle udstrækningen af de områder, sælflokkene dækkede, og vi kunne så senere tælle så at sige hver eneste sæl på tusinder af fotografier. Vi fandt da også mange store flokke grønlandssæler, hver af dem på hundredtusinder, og vi fandt ud af, at der ikke var nogen øjeblikkelig fare for, at denne sælart ville blive udryddet.“

I antallet af de årlig ved Grønland nedlagte sæler kommer grønlandssælen næst efter ringsælen. I 1961/62 var antallet af nedlagte grønlandssæler i hele Grønland 11.945, deraf 1.459 i det sydlige Vestgrønland, 10.254 i det nordlige Vestgrønland og 232 i Østgrønland. I de to foregående år var antallet 16.344 og 9.019. I midten af forrige århundrede lå antallet af de årligt nedlagte grønlandssæler i hele Vestgrønland på mellem 30.000 og 36.000, altså en ret betydelig tilbagegang. Påfaldende er tillige, at der dengang blev nedlagt langt det største antal grønlandssæler ved den sydlige del af Grønlands vestkyst og kun nogle få tusinde i Nordvestgrønland, medens det i dag er omvendt.

Sammenligner man disse tal med størrelsen af de enkelte stammer, der er anslået til godt tre millioner for newfoundlandstammen og mellem 500.000 og en million for jan mayen-stammen, viser det sig, at det kun er en ringe del af disse to stammer, der udenfor yngletiden opholder sig i de grønlandske farvande. Også antallet af nedlagte sæler på Grønland er for intet at regne i sammenligning med de mængder, der nedlægges på ynglepladserne.